Suomen Sadankomitea ry.

LAUSUNTO AJANKOHTAISSELONTEKOON TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOKSESTA

Kiitämme mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle. Lausuntomme keskittyy pyydettyyn teemaan ajankohtaisselonteon (VNS 1/2022 vp) vaikutuksista julkiseen talouteen.

1. Selonteon kustannusvaikutukset ja julkisen talouden priorisointi

Selonteon useissa kohdissa ”kasvatetaan, panostetaan, nopeutetaan, kehitetään” nimenomaan asevaraista turvallisuutta. Näille toimenpiteille ei ole esitetty selkeää tärkeysjärjestystä, kustannusvaikutuksia tai vaikuttavuusarviointia.

Arvioissamme kiinnitämme huomiota siihen lähtökohtaan, että Suomen sotilasmenojen osuus julkisen talouden kustannuksista on jo kasvanut yli 30 prosenttia vuosina 2020–2022 (Puolustusministeriön hallinnonalan osuus valtion budjettitalouden menoista nousi 5,5 prosentista 7,9 prosenttiin). Kasvussa ei ole mukana keväällä 2022 tehtyä sotilaallisen maanpuolustuksen lisätalousarviota ja asevoimien vuotuisen rahoituksen korottamista vuosille 2023–2026. Samanaikaisesti taustalla on tehty päätös hävittäjien hankinnasta, joiden hankinta- ja käyttömenoista esitettyjen arvioiden vaihteluväli on useita miljardeja euroja.

Selonteko kuvaa hybridivaikuttamiseen varautumisen, kansan maanpuolustustahdon ja kriisinsietokyvyn merkitystä. Esitetyt kertausharjoitukset ja maanpuolustuskurssit jättävät kuitenkin huomiotta sen tosiasian, että puolet väestöstä on jätetty niiden ulkopuolelle. Sukupuolineutraali ja vapaaehtoinen asevelvollisuus vahvistaisi kaikkien osallisuutta, yhtenäisyyttä ja samanarvoisuuden kokemusta sekä olisi tehokkaampaa, että kustannuksiltaan halvempaa.

Kriisinsietokyky ei ole abstrakti käsite vaan asioita, joihin voidaan vaikuttaa inhimillisen turvallisuuden keinoin kuten panostamalla demokratian, media- ja yhteiskunnallisen keskusteluympäristön toimivuuteen, rauhaan sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Edellinen kansakunnan elämään voimakkaasti vaikuttanut kriisi, koronapandemia, ei ole vielä ohi. Pandemian vaikutuksien korjaamiseen, kuten terveydenhuollon ”kyvykkyyksien” tai nuorten aseman parantamiseen ei ole osoitettu uskottavia toimia ja rahoitusta. Inhimillisen turvallisuuden tulisi olla nyt keskiössä, jotta kansakunnan luottamus ja siten yhtenäisyys voidaan säilyttää eikä jätetä maaperää luottamuksen vähenemiselle tai hybridivaikuttamiselle.

2. Mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutukset sotilasmenoihin

Selonteossa keskitytään sotilasliitto Natoon liittymisen osalta toistamaan kahden prosentin vaatimusta sotilasmenojen osuudesta bruttokansantuotteesta. Puolustusministeriön mukaan sotilasmenojen osuus bruttokansantuotteesta oli syksyn 2021 arviossa 1,98 prosenttia. Tukholman rauhantutkimusinstituutin Siprin tuoreen tilaston mukaan vuonna 2021 bkt-osuus oli 2,03 prosenttia. Bkt-osuuden sijasta jäsenyyden vaikutuksia julkiseen talouteen tulisi tarkastella myös laadullisesti. Todennäköisesti Suomi joutuu kasvattamaan ammattisotilaiden määrää, jos aiomme

osoittaa Naton käyttöön toimintavalmiita joukkoja palvelemaan osana Naton muissa maissa olevia joukkoja tai tulevia operaatioita. Sotilasliiton jäsenenä Suomelle avautuu myös puolustushallinnon odottama mahdollisuus uusien sotatuoteteknologioiden kehittämiseen ja hankkimiseen. Jäsenyyden myötä puolustusbudjetin sisällä on paineita näiden osa-alueiden kasvattamiseen, mutta samanaikaisesti luvataan, että muilla osa-alueilla ei tule muutoksia. Tarvitsemme julkisen keskustelun pohjaksi riippumatonta ja kriittistä rauhantutkimusta puolustusmenojen suuruudesta ja sotilaallisen toiminnan vaikutuksista julkiseen talouteen.

Nato-jäsenyyden on esitetty vahvistavan Suomen asemaa luotettavana investointiympäristönä ja vähentävän taloudellisten toimijoiden poliittista riskiä. Nato ei poista Suomen maantieteellistä asemaa sotilasliiton reunavaltiona, joka jakaa pitkän maarajan Venäjän kanssa. On hyvä myös muistaa, että Nato ei ole talouspoliittinen liitto eikä se ole rationaalinen taloudellinen toimija: Naton puolustus turvaa ydinasepelotteeseen ja ydinaseiden käyttö romahduttaisi kansainväliset markkinat sekä käyttöalueella olevien valtioiden julkisen talouden.

3. Konfliktien ennaltaehkäisy on asevaraista varautumista halvempaa ja tehokkaampaa

Selonteko keskittyy sotilaallisiin toimenpiteisiin, vaikka konfliktien ennaltaehkäiseminen on ollut Suomen ulkopolitiikan painopisteenä. Se on tunnetusti myös pitkällä tähtäimellä vaikutuksiltaan kestävämpää ja kustannuksiltaan halvempaa. Selonteossa ei tuoda uskottavasti esille, miten kansainvälisen oikeuden asemaa turvataan ja vahvistetaan, vaikka monenkeskinen turvallisuusympäristö on Suomelle kuitenkin tärkein turvallisuuden tae. Budjettia rauhalle ei ole, vaikka juuri nyt sitä tarvitaan enemmän kuin koskaan.

Venäjän toiminnan taustalla nähdään yleisesti haasteena toimivan oikeusvaltion ja kansalaisyhteiskunnan puuttuminen sekä toimimattomuus. Suomalaisella kansalaisyhteiskunnalla ja suomenvenäläisillä on keinoja vaikuttaa niihin, mutta selonteossa ei esitetä keinoja tähän. Kysymme myös, turvataanko valtion budjetissa kansalaisjärjestöjen rahoitus demokratian, rauhan ja monikulttuurisuuden edistämiseen?

Suomen konkreettinen turvallisuushaaste on yhä globaali terrorismi ja ilmastonmuutos ja ekologinen katastrofia. Selonteossa muistetaan Ukrainan sodan kerrannaisvaikutuksia esimerkiksi ruokaturvaan ja nostetaan esille globaalin humanitaariseen avun tarve. Odotettavissa on kriisejä, jotka tulevat vaatimaan Suomelta taloudellisia resursseja. Konfliktin juurisyihin puuttumiseen, ristiriitojen ratkaisemiseen sekä eskalaation ennaltaehkäisyyn ei esitetä merkittäviä keinoja ja taloudellisia panostuksia.

Edellä esitetyistä syistä johtuen arvioimme, että asevaraisen varautumisen keinoja joudutaan jatkamaan laajentamaan ja jatkamaan aiottua kauemmin. Arvioimme, että julkiselle taloudelle tulee ennakoitua suurempi rasite.